

Alicja Korzeniecka-Bondar

"Samokształcenie nauczycieli w kontekście humanistycznego paradygmatu rozwoju człowieka",
Włodzimierz Prokopiuk, Warszawa 1998 : [recenzja]

Chowanna 2, 90-93

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 2000	R. XLIV (LV)	T. 2 (15)	s. 90—93
------------	--	---------------	-----------------	--------------	----------

RECENZJE

**Włodzimierz Prokopiuk:
Samokształcenie nauczycieli
w kontekście
humanistycznego paradygmatu
rozwoju człowieka
Warszawa 1998,
Wydawnictwo '69, ss. 238**

W momencie bardzo ważnym dla współczesnej edukacji — dwa lata po obchodach roku kształcenia ustawicznego (1996) i dwa lata przed końcem stulecia — pojawiła się książka Włodzimierza Prokopiuka pt. *Samokształcenie nauczycieli w kontekście humanistycznego paradygmatu rozwoju człowieka*. Okres transformacji ustrojowej w Polsce postawił przed każdą jednostką (nauczycielem zwłaszcza) wiele nowych, trudnych i nieznanych dotąd problemów do rozwiązania. Nigdy przedtem tak liczne i głębokie przemiany nie dokonały się w tak krótkim czasie. Nigdy — do dziś — w swych dziejach człowiek, kształtując swoje życie, nie był tak pozbawiony siły płynącej z przebytej drogi, nigdy wcześniej, w tym stopniu co dziś, nie był zdany na siebie w kreowaniu swojej rzeczywistości.

Jakże aktualna i ważna jawi się w tym kontekście problematyka książki W. Prokopiuka. Dziś w dobie „nieprzejrzystości” każdy, a nauczyciel w szczególności, powinien chcieć i umieć brać odpowiedzialność za swój rozwój. To samokształcenie właśnie stanowi, w opinii autora, szansę „nadażania ludzi za postępem w obszarze nauki i techniki, lepszego przygotowania się do ról i zadań zrodzonych w toku przemian politycznych, społecznych i kulturo-

wych, wpływających z nowej jakości świadomości”, szansę bycia aktywnym uczestnikiem współczesnego życia. Penetracja lektury stanowiącej wielostronne, systematyczne spojrzenie na problem samokształcenia nauczycieli pozwala na lepsze zrozumienie złożoności i sensu tego procesu, zwłaszcza iż osadzona jest w kontekście humanistycznego paradygmatu rozwoju człowieka.

W. Prokopiuk jako aktywny uczestnik poszukiwań najlepszych dróg samorozwoju nauczyciela (jako człowieka, pedagoga, specjalisty), a równocześnie wnikliwy badacz tego procesu, ukazuje go na bardzo szerokim tle (filozoficznym, psychologicznym, socjologicznym i pedagogicznym), co sprawia, iż omawianą książkę należy postrzegać jako „encyklopedię współczesnych problemów samokształcenia w ogóle (nauczycieli zaś w szczególności)”.

Samokształcenie, mające na celu humanistyczny rozwój człowieka, stanowi niezwykle ważny komponent rozwoju zawodowego i egzystencjalnego nauczyciela jako człowieka, specjalisty, pedagoga. Główne zatem pytanie, jakie stawia autor, brzmi następująco: „W jakim stopniu samokształcenie współczesnych nauczycieli-ludzi-pedagogów-specjalistów określonych dziedzin wiedzy odpowiada humanistycznemu paradygmatowi nauk o rozwoju człowieka oraz jak i w jakiej mierze nauczyciele reagują na wymogi tego paradygmatu?” Wnikliwej odpowiedzi na tak postawiony problem szukać może czytelnik nie tylko w czwartym rozdziale empirycznym, ale także w innym jakościowo rozdziale piątym (pt. *Projekt humanistycznie orientowanego systemu samokształcenia nauczycieli*) — zawierającym własną konceptualizację struktury samokształcenia nauczycieli i rozwiązań modelowych w zakresie jego organizacji, jako procesu zhumanizowanego.

Treść pierwszego rozdziału, z pięciu zamieszczonych, zatytułowanego *Baza teoretyczno-metodologiczna eksploracji problemu samokształcenia* — stanowi syntezę założeń teoretyczno-metodologicznych badania fenomenu, zjawiska i procesu samokształcenia współczesnych nauczycieli w kontekście humanistycznego paradygmatu rozwoju człowieka. Autor przedstawia tu wiele przesłanek stanowiących podstawę konstruowania teorii samokształcenia nauczycieli w kontekście humanistycznego paradygmatu rozwoju człowieka.

Kolejny rozdział — *Współczesny humanizm i paradygmat humanistyczny rozwoju człowieka* — poświęcony określeniu humanistycznego paradygmatu rozwoju człowieka, jest dogłębną analizą humanizmu, humanistycznej myśli o istocie człowieka (począwszy od starożytnej Grecji do XX wieku) oraz humanistycznego sensu pedagogiki (edukacji). Ten holistyczny obraz świata współczesnego powstał na bazie filozoficznej, psychologicznej i pedagogicznej literatury XX wieku, co czyni go niezwykle cennym zarówno dla teoretyków, jak i praktyków zajmujących się samokształceniem człowieka.

Autor, wykorzystując dorobek nauk o rozwoju człowieka, wskazuje, w trzecim rozdziale zatytułowanym *Inspiracje płynące z nauk o rozwoju człowieka dla humanistycznej orientacji samokształcenia nauczycieli*, na źródła teoretycznych przesłanek samokształcenia współczesnych nauczycieli. Chodzi o inne jakościowo przygotowanie kadr pedagogicznych do realizacji nowych ról, do percepcji i przekazywania nowych wartości kultury społeczeństwa demokratycznego.

Nie sposób w krótkim omówieniu przedstawić wszystkich zagadnień analizowanych przez W. Prokopiuka w czwartym rozdziale pracy pt. *Kompleksowe wskaźniki orientacji nauczycieli na humanistyczne wartości w procesie samokształcenia*. Bogaty materiał empiryczny stanowi podstawę dyskusji na temat stopnia orientacji indywidualno-osobowościowej nauczycieli na wartości humanistyczne w procesie ich zawodowego i pozazawodowego (osobistego) samokształcenia. Autor nie poprzestaje jedynie na opisach faktów, ale podejmuje kompetentną próbę ich interpretacji. Dostrzegając potrzebę przygotowania nauczycieli do nowych warunków społecznych, charakterystycznych dla społeczeństwa obywatelskiego, i jakościowo nowego uczestnictwa nauczycieli w kulturze, autor buduje (w rozdziale piątym pt. *Projekt humanistycznie orientowanego systemu samokształcenia nauczycieli*) własną koncepcję struktury samokształcenia nauczycieli ukierunkowanego humanistycznie.

Niezwykle cenna, z punktu widzenia „rozumowego ogarnięcia” przez czytelnika obszaru rozważań, jawi się podsumowująca, sensotwórcza część zamieszczona w końcowej części każdego z rozdziałów. Szeroko wykorzystana literatura ogarniająca aktualne osiągnięcia myśli o rozwoju człowieka czyni bardziej wiarygodnym rozważania, oceny i propozycje autora dotyczące samokształcenia nauczycieli. Pozycja jest godna upowszechnienia zarówno wśród teoretyków, jak i praktyków. „Teoretyk znajdzie w niej kompetentny wykład o socjokulturowych i psychologicznych koncepcjach rozwoju nauczyciela — człowieka. Praktyk może »uzbroić« swój warsztat badawczy w szereg technik diagnostycznych.” Dla jednych i drugich publikacja stanowi znakomite „źródło refleksji nad problemami aktywności nauczyciela, kreującego siebie i swoje społeczno-kulturowe środowisko”. Powinni zapoznać się z nią także studenci wszystkich kierunków pedagogicznych, może ich bowiem pobudzić do refleksji nad rangą samokształcenia w XXI wieku. Dla tych ostatnich dodatkową korzyść z lektury stanowić może zapoznanie się z obszerną bibliografią, pokazującą przy okazji bogaty dorobek nauk pedagogicznych.

W dobie upowszechniania idei edukacji ustawicznej oraz reformowania systemu edukacji narodowej samokształcenie nauczycieli stanowi najważniejszy warunek zmian na tym polu, fakt ten podkreśla wagę nowej, oryginalnej

propozycji teorii i praktyki samokształcenia nauczycieli w kontekście humanistycznego paradygmatu nauk o człowieku, ukazanej w pracy W. Prokopiuka. Sądzę, że recenzowana praca ze względu na rangę i aktualność poruszanych problemów ma szansę stałego powodzenia wśród czytelników, jednocześnie jest cennym dla nauki studium aktualnych i przyszłych problemów samokształcenia nauczycieli.

Alicja Korzeniecka-Bondar